

EL POETA I NOVA YORK Isidor Cònsul

Fa un mes i mig, el diumenge 10 de març, vaig parlar de la modernitat de Verdaguer en un indret tan insòlit, per a una conferència d'aquest tipus, com pot ser-ho un hotel del carrer 44, prop de la Cinquena Avinguda, al rovell de l'ou de Manhatam. Fou en l'acte inaugural de la segona Setmana de Cultura Catalana a Nova York i vaig mirar d'entendre la jugada com una picada d'ullet sobre la fermesa d'una voluntat política i el relleu que es vol donar, tot i les crítiques prèvies, a la recuperació d'un escriptor fonamental com Verdaguer en aquest 2002 que s'acompleixen els cent anys de la seva mort.

De retop, el breu acte acadèmic va suposar un retorn del poeta a Nova York cent vint-i-cinc anys després que el seu nom s'hi escampés per primer cop des de les pàgines de "La Lluanera de Nova York", el juny de 1877, en la crònica tramesa per Serafí Pitarra des de Barcelona. Frederic Soler la va escriure el mateix vespre d'aquells memorables Jocs Florals que convertiren Àngel Guimerà en Mestre en Gai Saber i atorgaren el premi extraordinari a *L'Atlàntida* de Verdaguer. L'ànima histriònica del singular Pitarra era encara trasbalsada mentre la redactava i li duraven les fortes impressions d'una festa que aquell any havia estat *esplendentament sobremanera*. Parlant de *L'Atlàntida* diu que és una obra de geni, *on brolla la inspiració en tots sos cants* i que el seu jove autor, *premiat en altres certàmens*, no ha fet sinó *corroborar les esperances que en ell havien fundat les lletres catalanes*.

Publicació insòlita en ella mateixa, "La Lluanera de Nova York" fou l'obra d'Artur Cuyàs, un barceloní inquiet de la mateixa lleva de Verdaguer, fill d'un empresari establert a Nova York en negocis d'hostaleria i que fou cridat a ajudar son pare abans d'acabar els estudis. Lletraferit de mena, publicà un diccionari espanyol-anglès de molt èxit, col·laborà a la premsa catalana, espanyola i d'Amèrica llatina, s'especialitzà en temes d'economia social i emigració, va ser amic de Baden Powell, fundador dels *boy scouts*; va defensar la memòria de Maximilià, el desgraciat emperador mexicà; va fundar la Societat Coral Catalana de Nova York i encara li va quedar pit i imaginació per l'aventura de publicar-hi, entre 1874 i 1881, una revista en català que es redactava i s'imprimia a la part baixa de l'avinguda de Broadway.

"La Lluanera de Nova York" s'ocupà amb atenció dels Jocs Florals, eix vertebrador de la Renaixença, i s'afanyà a publicar els poemes guardonats. Davant de la impossibilitat de fer-ho amb *L'Atlàntida*, atesa la seva extensió, Cuyàs optà, a més de reproduir-ne el sumari, per mantenir el caliu de l'enorme impacte que arreu causà el poema. Va ajudar a construir el

mite literari donant notícia de la recepció bibliogràfica de *L'Atlàntida* fora d'Espanya, a subratllar-ne els projectes de traducció que es posaven en dansa, entre els quals una versió al rus, la traducció francesa de Savine i l'anglesa de Bonaparte-Wyse, i convocant, a més, un concurs per a premiar el millor dibuix sobre *Les glòries de Catalunya o bé el poema d'en Jascinto Verdaguer "L'Atlàntida"*, guanyat per Antoni Vilanova. D'altra banda, l'epistolari entre Cuyàs i el poeta dóna fe del projecte d'un monogràfic sobre Verdaguer a "La Llumanera de Nova York" que no s'arribà a publicar. L'editor havia previst la reproducció d'un dels cants del gran poema il·lustrat *sia amb un dibuix, sia en vàries vinyetes. Amb això, amb lo retrato de vostè i la seva biografia i, si tant pogués esperar, amb una petita composició inèdita, lo número tindria un valor inapreciable.* Per raons que desconec el projecte no tirà endavant, però la revista continuà amatent a l'obra de Verdaguer: li publicà dos poemes (*Lo noi de la mare* i *Vistes de Montserrat*) i el felicità cordialment quan, amb *La barretina*, fou proclamat mestre en Gai Saber, el maig de 1880.

"La Llumanera de Nova York", que fou la primera revista de l'emigració catalana a Amèrica, sintetitza el braó d'una voluntat per no desaparèixer com a comunitat pròpia en el melic del *Melting Pot*. Vista amb la perspectiva dels anys, la seva trajectòria se'ns planta amb els ets i uts d'una esplèndida metàfora: la lliçó extraordinària de l'esforç que suposà preservar-hi la llengua en l'àmbit més cosmopolita del món, l'aventura d'impulsar-hi valors tradicionals catalans i l'encert de fer-hi sentir la veu dels seus poetes, entre les quals la de Jacint Verdaguer que enguany ha tornat a Nova York.

Isidor Cònsul